

לשכת רב

הפקולטה למדעי היהדות

הקמפוס

דף שבו עי

פרשת שמיני ויום השואה,

מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות

תשס"ט

מספר 805

ע"ש הלנה ופאול שולמן

אוד מוצל מאש – הרב יצחק יעקב ווייס*

הרב יצחק יעקב בן יהודה ווייס נולד בדולינה שבהונגריה בשנת 1905. בצעירותו התפרסם כעילוי והוסמך לרב בגיל 17. בעקבות נישואיו לבתו של הרב פנחס סגל צימבויים מאורדיה-מארה שבצפון טרנסילבניה שברומניה עבר להתגורר בעיר זו, ומשנת תרפ"ט (1929) שימש מו"ץ בבית-הדין לצד חמיו.

צפון טרנסילבניה, שסופחה לממלכת רומניה לאחר מלחמת העולם הראשונה, נקרעה משטח רומניה בהתאם ל"דיקטאט ווינה" בתחילת 1940 וסופחה להונגריה. במאי-יוני 1944 הוקמו שם 15 גטאות, ולאחר כחודש גורשו כ-150,000 יהודים למחנות ההשמדה באושוויץ. אולם הרב ווייס ובנו התחבאו בעירו אורדיה-מארה, וברחו לעיר ארד שבדרום טרנסילבניה (שנתרה בידי רומניה) בעזרת חלוצי "בני עקיבא" ותנועות אחרות, שפעלו להבריה יהודים מהונגריה ע"י מתן שוחד לשוטרי הגבולות, לז'אנדרמים ולתושבים המקומיים. משם הועברו הרב ובנו ל**בוקרשט** בעזרת עובדי הרכבת שקיבלו שלמונים אף הם. בעיר הבירה ניתנו להם תעודות מזויפות, הם אוכסנו במעונות והכשירום לעלייה לארץ ישראל. הרב ובנו היו עתידים לעלות לאַגנייה "מפקורה", שאמורה הייתה להפליג עם שתי אַגניות בלתי לגאליות אחרות: "בולבול" ו-"מורינו". אך הם אחרו להפלגה וניצלו שוב בנס, שכן "מפקורה" על 380 מעפיליה הוטבעה באש צוללת רוסית בים השחור. נס זה הצטרף לנס הצלתם מגירוש לאושוויץ, מהברחת הגבול ומהפצצת בוקרשט על ידי מטוסי בנות הברית.

בהבעת תודה לבורא עולם על הצלתו והצלת בנו (שאר בני המשפחה נספו על קידוש ה'), חיבר הרב ווייס את **הקונטרס "פרסומי ניסא"**, ולהלן נצטט מחיבורו דברים אחדים, שלא הופיעו עד כה בשום מחקר על תקופת השואה:

השם יתברך הציל אותנו מכל אויב ואורב... כי היינו כפסע בין המוות לחיים, ועל כל פסיעה ופסיעה אהלל משום פרסומי ניסא... ואזכיר קצת מחסדי ה' והשגחתו עלינו... החלטנו לעבור את הגבול לרומניה, למרות שנודע לנו כי הדרך קשה מאוד וכרוכה בסכנה גדולה, כיון שבימים אילו נהרגים יהודים שניסו לעבור את הגבול... לא הייתה לנו שום שאלה אם לחלל את השבת להינצל ממוות לחיים... כלילה הלכנו שעות דרך יערים, שדות וכרמים... לבנו נמס בקרבנו מרוב מורא, כי גם זאת היתה תשועה גדולה... אנחנו בעזרת ה' יתברך עברנו את הגבול בשלום, לאחר שנתתי להם איזה סכום שנשאר לי. אחרי זה המשכנו ללכת משך שתי לילות ויום אחד דרך הרים וגבעות, עד שהגענו לישוב בשם דיאנטי, שהוא בערך כ-40-50 מיל מן הספר, שם קיבלו אותנו בסבר פנים יפות מר הארטמטן, יעקב פריעדמן, שו"ב מבעלעניש והשו"ב מדיאנטא. שם מצאנו מרגוע לנפשנו זו פעם ראשונה אחר תקופה ממושכת. אף טעמנו בשר ונתנו לנו תנומה לעפעפינו בלי פחד מוות. כעבור ימים הגענו לכפר כל החבורה שהיינו ביחד... הגענו ליד ארד. אך כי במשך שבועיים שהיינו שם נאלצנו להתחבאות (להתחבא) מחמת קצת פחד. מכל מקום היה לנו לנחת לראות עוד משפחות שלמות בביתם, בתי מדרשות ובתי כנסת על מכונם, אשר כבר לא ראינו כזאת זמן רב. ונתתי שבח והודיה לשם יתברך. בעיר ארד נודע לנו שמעיר הבירה יוצאות 3 ספינות קטנות לארץ-ישראל. שכרנו שר צבא כדי להסיענו לעיר בקרבת עיר הבירה. למחרת בבוקר קרה קלקול במכונה ונאלצנו להישאר על אם הדרך בקרבת העיר סאבען (סיביו)... הגענו בשלום לבוקרשט, איחרנו את הספינות שהפליגו עוד לפני יום או יומיים... בעונותינו הרבים טבעה הספינה. בעיר הבירה בוקרשט היינו עוד שרועים בפחד איזה שבועות, שאף כאן נשמע הקול של שונאי ישראל יימח שמו... המבקש שימסרו לידו כל היהודים, כמו במדינת הונגריה, והסכנה נשקפה לנו כל רגע, כי זרים היינו. על כן חיפשנו איך לברוח למדינת בולגריה, או למצוא איזה בונקר. משך שבועות אלו העיר הייתה סובלת מהפצצות האוויר

* מגדולי פוסקי הדור, גאב"ד העדה החרדית בירושלים ומחבר הקונטרס "פרסומי ניסא" על נסי הצלתו מהשואה.

מדי יום ביומו, שהפילו חללים רבים. ב-23 באוגוסט 1944 נעשה שינוי לטובה, מדינת רומניה פרקה מעליה את עול הגרמנים לאחר שהמלך הצהיר לכרות ברית שלום עם הצד השני.¹

הרב ווייס שאף לעלות לארץ ישראל, וקודם לכן נסע לאורדיה-מארה כדי לבדוק אם ימצא את כתבי היד הרבים שלו ושל חותנו, אולם לא מצא בה אלא שארית פלטה של 3,613 נפש מתוך 21,337 שהיו לפני המלחמה. נותרו שם כ-500 עגונות שהרב ווייס נתבקש להתירן ולנהל את עדתן הפגועה והשבורה. הרב ווייס תיקן תיקון גדול בענייני עגונות והצליח להתיר מעגינות כ-200 נשים. גם ר' חיים-מאיר האגר, האדמו"ר מוויז'ניץ, חזר לעיר זן, ושניהם פעלו יחד להחיות את הקהילה. לאחר שהתבסס השלטון הקומוניסטי, הוזמן הרב ווייס על-ידי קהילת מנצ'סטר שבאנגליה לשמש בה אב בית דין. רב הכולל אלכסנדר שפרן המליץ עליו, על אישיותו וגדולתו בתורה.

לבקשת האדמו"ר מסאטמר, רבי יואל טייטלבוים, שישב בברוקלין, עלה הרב ווייס לירושלים ב-1970 לאחר 22 שנות רבנות במנצ'סטר. הוא נתמנה לסגן הראב"ד של הקהילה החרדית, ולאחר פטירת הרב דויד יונגרייז נתמנה לראב"ד. הרב ווייס נטה למתינות והתרחק מהקיצוניות של נטורי קרתא. מאז פטירתו של האדמו"ר מסאטמר כונה גאב"ד.

הרב ווייס היה מגדולי הפוסקים בהלכה והמשיבים בדורו, ויצאו לו מוניטין בחיבורו המונומנטלי שו"ת "מנחת יצחק" (בעשרה כרכים), ובהם התכתבויות בענייני הלכה עם גדולי הדור. ספריו משמשים כבסיס ויסוד לפסיקה ההלכתית בימינו, בייחוד בשאלות שהזמן גרמן. הוא גילה יכולת להתמודד עם בעיות של בירורי הלכות אקטואליות ונחשב סמכות הלכתית גדולה בתקופה שלאחר השואה. הייתה לו בקיאות גדולה בכל החידושים הטכנולוגיים שדרשו התמודדות ופתרון.

ספרו נקרא "מנחת יצחק" על פי דבריו:

מאשר כי מנחתי מנחת עני, מנחת תודה לשם יתברך, על אשר אחרי כל תלאות אשר עברו עלינו בימי הזעם, ורוב בני משפחתנו נאבד על קידוש השם הי"ד, ועמהם הרבה מכתבי ידי אשר רמזתי עליהם בהקדמה לספרי השו"ת.

ספר נוסף שלו הוא "ספר מנחת יצחק" (ירושלים חלק א' תשמ"ח, חלק ב' תשנ"ז), פירוש על התורה. על ספריו קיבל הרב ווייס את פרס עיריית תל-אביב על שם הרב קוק. הוא נפטר בירושלים בסיוון תשמ"ט.² לאחר מותו הוציא לאור בנו, הרב יששכר דב ווייס, תשובות ופסקים, חידושים ובירורי הלכה למעשה, בארבע חלקי שולחן ערוך מתוך כתבי הרב שלא פורסמו עד כה. הקובץ נקרא אף הוא "מנחת יצחק" (ירושלים תשנ"ו). במלאת שנה לפטירתו יצא לאור "ספר הזיכרון לרב ווייס" (ירושלים תשס"ב).

ד"ר יעקב גלר
פתח תקווה

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע

¹ ראו "פירסומי ניסא" בסוף שו"ת "מנחת יצחק", ח"א. 4 חלקים של השו"ת יצאו לאור בלונדון בשנים תשט"ו עד תשכ"ב, ושישה חלקים פורסמו בירושלים מתשל"ב ועד תש"ן. על האגנייה "מפקורה" ראו יעקב גלר, העמידה הרוחנית של יהודי רומניה בתקופת השואה, אורות יהדות המגרב, לוד תשס"ג, עמ' 404-407. על הצלת פליטים יהודים מהונגריה ראו שם, עמ' 379-384.

² עיתון "שערים": י"ח בסיוון תשמ"ט 1989; עיתון "הצופה", סיוון תשמ"ט (1989); הרב א' שפרן, אל מול פני הסערה, זיכרונות, יד ושם, ירושלים תשנ"א, עמ' 152-163.